

UDK 911 . 3 : 323 . 15 (497 . 12 - 14) = 863

NARODNOSTNO MEŠANO OBMOČJE V SLOVENSKEI ISTRI

Ivo Piry, Peter Repolusk

GEOGRAFSKI ORIS SLOVENSKE ISTRE

Slovenska Istra je poleg Prekmurja drugo narodnostno mešano območje v SR Sloveniji. Tudi to je obmejna pokrajina, vendar leži ob odprti jugoslovansko-italijanski državni meji, saj je samo na tem območju pet mednarodnih in pet maloobmejnih mejnih prehodov. Tudi družbeni in gospodarski razvoj Slovenske Istre kot enega hitreje razvijajočih se območij v Sloveniji temelji predvsem na ugodnem geografskem položaju, to je legi ob Tržaškem zalivu kot najsevernejšem delu Sredozemskega morja, ki skupaj z odprto mejo omogoča naglo povečevanje obsega prometnih in turističnih tokov, ki so med najpomembnejšimi elementi gospodarstva v tem območju.

Slovenska Istra imenujemo pokrajino, ki je upravno razdeljena na območja občin Koper, Izola in Piran. Pokrajina je v preteklih letih nosila različna imena kot so Slovensko Primorje¹, Koprsko primorje² ali Koprščina, poimenovanje Slovenska Istra pa je uporabljal že V. Bohinec (1956). V zadnjem času se v politično upravnem poimenovanju pogosto upo rablja izraz Slovenska obala, večkrat tudi samo Obala. Vendar ta del Slovenije pokrajinsko pripada Istri, tako po svojih naravno pokrajinskih potezah kot tudi po načinu poselitve.

Pokrajinske značilnosti Slovenske Istre lahko strnemo v tri značilne pokrajinske enote, ki imajo vsaka zase svojstveno poselitev in gospodarstvo. Akumulacijske ravnice predstavljajo dokaj ozek obalni pas, kjer so že v preteklosti nastala mesta, ki so se v povojnem razvoju mest Kopra, Izole in Pirana zrasla v skorajda strnjeno urbanizirano območje med vsemi tremi občinskimi središči. Številne zaposlitvene možnosti pomenijo tudi danes najpomembnejši vzrok za koncentracijo prebivalstva v ozkem obalnem pasu. Le-ta sega že tudi v nižje dele druge tipične pokrajinske enote, to je flišnega Šavrinskega gričevja oziroma Istrskih Brd.

Gričevje je imelo v preteklosti izrazito agraren značaj. Severozahodni del se je zaradi svoje odprtosti proti morju in ugodne prometne lege hitreje razvijal kot pa jugovzhodni del, ki je znatno višji in bolj oddaljen ter težje dostopen z morske strani. Najnižji deli gričevja pa so predvsem v zadnjih petnajstih letih naglo urbanizirali.

¹Melik A., 1960, Slovensko Primorje, Ljubljana

²Ilešič S., 1972, Pogledi na geografijo, Slovenske pokrajine (Geografska regionalizacija, Ljubljana), str. 407 - 427.

Manj ugoden družbeno gospodarski položaj ima tretja pokrajinska enota, to je Kraško obrobje. Od flišnega gričevja Šavrinskih Brd ga loči oster in strm prehod v obliki skalne stopnje. Višja nadmorska višina (500-700 m nm.v.), slabitev mediteranskih vplivov (apnenčasto-apniško) površje, velika gostota vrtač so dejavniki, ki ta del ostro ločijo od mediteranskega dela Slovenske Istre. Slabša prometna dostopnost in odseljevanje prebivalstva v bližino velikih urbanih središč na obali so povzročila zaostajanje v razvoju in povečala gospodarsko navezanost prebivalstva na zaposlitev v enem od industrijskih središč ob obali.

Slovenska Istra ima burno zgodovinsko preteklost. Na sicer majhnem koščku zemlje so se zaradi njene geografske lege vedno prepletali različni interesi. Zato predstavlja menjavanje politične oblasti oziroma gospodstva nad obravnavanim območjem osnovno značilnost zgodovinskega razvoja. Vse to je povzročalo stalno preseljevanje prebivalstva in oblikovanje specifične narodnostne sestave prebivalstva.

Po prvi svetovni vojni, ko je celotno območje Slovenske Istre in Trsta pripadlo Italiji, je Slovenska Istra postala pomembno območje izseljevanja slovenskega prebivalstva v prekomorske dežele. Ponovna sprememba političnih meja po drugi svetovni vojni je bila odločilnega pomena za oblikovanje nove razporeditve in narodnostne sestave prebivalstva v tej pokrajini.

Povsem spremenjena gospodarska vloga Slovenske Istre se je oblikovala po priključitvi cone B nekdanjega "Svobodnega tržaškega ozemlja" k Jugoslaviji. Nekdanje zaledje Trsta je nenadoma postalo glavno slovensko okno v svet. Oživitev pomorske in pristaniške vloge Kopra, nagel razvoj industrije v Kopru in Izoli ter uveljavljanje turistične dejavnosti v Portorožu in Piranu je nekdanj gospodarsko zaostalo, predvsem agrarno območje (leta 1948 je imel Koprski okraj še 46 % kmečkega prebivalstva) spremenilo na raven enega pomembnejših razvojnih polov v naši republici.

Ob vseh spremembah v gospodarski strukturi in usmeritvi tega območja je Slovenska Istra doživela tudi korenite populacijske spremembe. Zaradi bojazni, da bo zaledje odtrgano od Trsta kot gospodarskega središča, se je v obdobju med letoma 1945-1956 izselilo v Trst 25.070 prebivalcev, predvsem Italijanov, kar je predstavljalo skoraj polovico vsega prebivalstva tedanje cone B (leta 1945 68.552 prebivalcev).³ Izselilo se je predvsem italijansko prebivalstvo obalnih mest. Prebivalstvo

³Titl J., 1965, Socialno-geografski problemi na Koprskem podeželju (str. 113).

italijanske narodnosti živi danes na sklenjenem območju, omejenem predvsem na obalna naselja in priobalni del Slovenske Istre. V občini Koper so Italijani naseljeni v 25 od skupno 273 naselij (9,1 %). Večinoma v naseljih na narodnostno mešanem območju Ankaran, Barizoni, Bertoki, Bošamarin, Kappel, Kolomban, Cerej, Hrvatini, Premančan, Šalara, Škocjan, Koper. Prav tako je na ozek obalni pas omejena poselitev italijanske narodnosti v občini Izola, kjer žive pripadniki italijanske skupnosti v pet naseljih, Izola, Dobrava, Polje, Jagodje in Livada. V občini Piran živi prebivalstvo italijanske narodnosti v 8 od skupaj 11 naselij te občine, to so Piran, Portorož, Lúcija, Parecag, Dragonja, Strunjan, Sečovlje. Italijanske narodnosti ne najdemo le v naseljih Padna, Nova vas in Raven.

V območje koprskega okraja se je po Londonskem sporazumu leta 1954 pričelo naseljevati prebivalstvo iz drugih delov Slovenije in Jugoslavije. Dve tretjini priseljenih do leta 1956 sta prišli iz drugih okrajev Slovenije, ena tretjina pa iz drugih republik. Priselitve iz zamejstva so dosegle le 2,2 % vseh priseljencev.*

Priseljevanje je naraščalo z razvojem gospodarstva. Tako se je v obdobju od leta 1953 do leta 1981 število prebivalstva povečalo za 63,6 %, tako da je imelo to območje leta 1981 69.557 prebivalcev. Navedeni odstotek je enak tudi deležu priseljenega prebivalstva. V teh treh desetletjih gospodarske obnove in vzpona Slovenske Istre so se oblikovali trije različni razvojni tipi pokrajine, ki imajo različne demografske značilnosti. Stalna rast prebivalstva, ki temelji predvsem na intenzivnem doseljevanju je značilna za obalni pas. Na njegovem robu je pas naselij, ki ohranjajo stalno enako število prebivalstva, prostorsko najboljšežnejši pas predstavlja obalno zaledje Šavrinskega gričevja, za katerega je značilno močnejše nazadovanje števila prebivalstva.

Koncentracijo prebivalstva neposredno na obali nam ponazarja podatek, da je leta 1981 67,9 % vsega prebivalstva vseh treh občin Slovenske Istre živelo v 6 naseljih (Koper s Semedelo, Ankaran, Izola, Lucija, Portorož, Piran), ki leže največ kilometer stran od obale. V navedenih naseljih se je število prebivalstva v obravnavanem obdobju povečalo za 134,3 % (od 20.160 na 47.254), v vsem ostalem območju Slovenske Istre pa je število prebivalstva stagniralo.

*Berič M., 1958, Selitve prebivalstva 1954 - 1956, Prikazi in študije, let. IV, št. 4, Ljubljana, s. 2-8.

Leta 1953 je bilo v zaledju 22342 prebivalcev, leta 1981 pa 22.303 (indeks 99,8), od skupno 121 naselij v Slovenski Istri jih je 88 izgubljalo prebivalstvo, v 32 naseljih se je le-to zmanjšalo za 30-50 % v primerjavi s povojnim stanjem. Notranje razlike v gostoti naselitve po občinah kažejo isto značilnost, večina prebivalstva je koncentrirana v ozkem obalnem pasu, predvsem v obalnih mestih in primestnih urbaniziranih naseljih. Gostota naselitve v obalnih mestih je bila istega leta naslednja; Koper 176,6 preb./km², Izola (s primestnimi naselji) 345,4 preb./km² in Piran 880,5 preb./km². Ob tem je mestno prebivalstvo predstavljalo v občini Koper 56,5 % vsega prebivalstva občine, v občini Izola 78,6 % in v občini Piran 32,3 % prebivalstva.

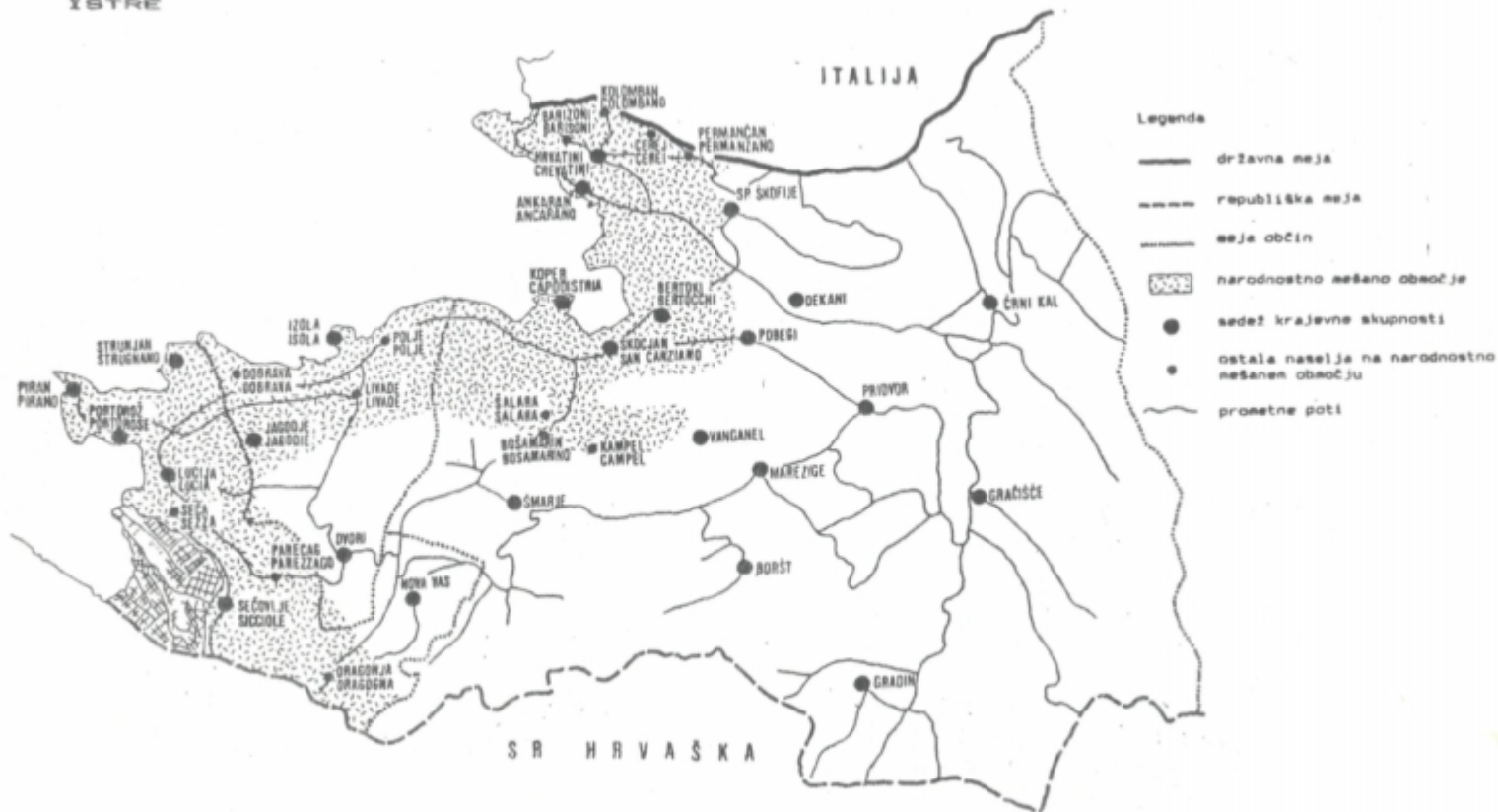
Gospodarski razvoj, ki v zadnjem obdobju temelji predvsem na širjenju pristaniških zmogljivosti in širjenju turistične ponudbe, se je v primerjavi z obdobjem 1970-1980 nekoliko umiril. Nismo več priče nenehni gospodarski razvoj obravnavanega območja, ki je bila značilna za sedemdeseta leta, vendar lahko kljub temu ugotovljamo stalno povečevanje števila prebivalstva.

Zadnji podatki za leto 1985 kažejo, da je letna rast števila prebivalstva v Slovenski Istri približno 1,5 %. Prebivalstvo narašča hitreje kot v povprečju v republiki (indeks 1981/85 = 104,4), saj je v tem obdobju doseglo indeks 107,1.

Sedanja sestava gospodarstva v Slovenski Istri, ki prispeva 4,3 % družbenega proizvoda republike, predvsem v prometu, trgovini in turizmu (11 %), izhaja iz tako imenovanih komparativnih prednosti tega območja. Zato je v povojnem razvoju prevladovala usmeritev v promet in turizem, zanemarjena pa je bila kmetijska proizvodnja, ki prav tako temelji na posebnostih pokrajine.

Naravna primernost pokrajine za gojitev zgodnjih povrtnin in vinske trte je v zadnjem desetletju vzbudila prizadevanja za oživljanje nekoč tako pomembne in prevladujoče kmetijske proizvodnje. Oviro za nemoten razvoj predstavlja velik del opuščenih površin oziroma izguba najugodnejših površin zaradi urbanizacije. Industrija, ki je bila po vojni prva nosilka razvoja, ima zelo pestro sestavo. Tu najdemo poleg strojne in kovinsko predelovalne industrije tudi tekstilno, kemično, lesno in živilsko industrijo. Večinoma so industrijski obrati v občinah Koper in Izola, medtem ko v občini Piran prevladujejo turistični objekti. Lega ob morju je vplivala na pomembno prometno vlogo Slovenske Istre. Koper je edina slovenska luka, katere razvoj kaže, da je kljub prisotnosti tržaške luke v neposredni bližini našla svoje mesto med severnojadranskimi pristanišči. Luka ni pomembna le za potrebe domače blagovne menjave s tujino temveč ima vedno pomembnejšo vlogo tudi v tranzitnem prometu za naše severne in vzhodne sosednje države, kot so Avstrija, Madžarska in Čehoslovaška. Pomorsko funkcijo dopolnjuje tudi servisna ladjedelnica v Izoli ter v povezavi s turistično funkcijo tudi navtične marine v Portorožu in Izoli.

NARODNOSTNO MEŠANO OBMOCJE SLOVENSKE
ISTRE

SOCIALNO DEMOGRAFSKE ZNACILNOSTI POSELITVE PREBIVALSTVA ITALIJSKE NARODNOSTI V SLOVENSKI ISTRI

Demografske značilnosti Slovenske Istre se kažejo predvsem v izredno pestri narodnostni strukturi prebivalstva in prisotnosti italijanske narodnostne skupnosti.

Analiza prostorske razporeditve prebivalstva po narodnostni pripadnosti, kot jo je zajel popis prebivalstva leta 1981, pokaže, da je največja nacionalna pestrost prisotna v urbanih zaposlitvenih središčih na obali in bližnjih naseljih, v katerih se naseljuje prebivalstvo z različnih delov Jugoslavije. Zato je v občini Koper, ki obsega največji del agrarnega zaledja, najmanj krajev s prebivalstvom različnih narodov in narodnosti, medtem ko v občinah Izola in Piran skoraj ni kraja, ki ne bi imel pestre nacionalne sestave prebivalstva.

Med vzroki za nastanek takšne narodnostne sestave in razporeditve prebivalstva ne moremo mimo izseljevanja italijanskega prebivalstva po drugi svetovni vojni. Za predvojno narodnostno strukturo prebivalstva Slovenske Istre je bila značilna prisotnost velikega števila Italijanov, ki so se večinoma priselili po prvi svetovni vojni, ko je to območje pripadlo Italiji, intenzivneje pa v času fašizma, ko je potekala italianizacija. Po podatkih italijanskega popisa prebivalstva iz leta 1921, ki je narodnostno pripadnost opredeljeval na podlagi uporabe občevalnega jezika, je bila narodnostna struktura prebivalstva na območju Slovenske Istre naslednja: 61,6 % prebivalcev z italijanskim občevalnim jezikom, 30,9 % prebivalcev s slovenskim občevalnim jezikom in 7,2 % prebivalcev s hrvaškim občevalnim jezikom. ⁸

Tudi podatki, ki jih je leta 1945 zbral Jadranski inštitut za območje okraja Koper, kažejo, da je na obravnavanem območju živelo 46,5 % prebivalcev, ki so se izjavili za Italijane. Skupno število Italijanov je bilo 21.400, od tega jih je 16.868 ali 78,8 % živelo v treh obalnih mestih Kopru, Izoli in Piranu.

Po končani krizi, povezani z razpletom tržaškega vprašanja in podpisom londonskega sporazuma, ko so cono B nekdanjega svobodnega tržaškega ozemlja priključili Jugoslaviji, je prišlo do obsežnih selitev prebivalstva v Italijo.

Leta 1945 je živelo italijansko prebivalstvo v 47 naseljih na Slovenski obali, leta 1956 se je število naselij povečalo zaradi preseljevanja znotraj obravnavanega območja na 48. Nekatera

⁸Istra in Slovensko Primorje, 1952, RAD, Beograd str. 116-167.

naselja v notranjosti so izgubila italijansko prebivalstvo, ki ga popis iz leta 1961 ne beleži več. Verjetno je šlo v teh primerih, ki obsegajo le manjše število italijanskega prebivalstva, za ponovno selitev v urbana središča ob obali.

Popis leta 1961 navaja, da je bilo italijansko prebivalstvo naseljeno samo v 38 naseljih,^{4,7} od skupno 120 naselij Slovenske Istre. V dobri polovici teh 38 naselij je bilo le nekaj prebivalcev italijanske narodnosti. V 27 naseljih je število italijanskega prebivalstva upadalo, naraslo je v tistem obdobju le v 11 naseljih. V celoti se je število italijanskega prebivalstva znižalo na 3347 v letu 1956, pri tem se je zaradi prejemene prostorske razporeditve italijanskega prebivalstva najbolj zmanjšalo prebivalstvo obalnih mest in bližnjih naselij. V izpraznjene domove se je v prvem povojnem obdobju priseljevalo predvsem prebivalstvo iz drugih krajev Slovenije in obalnega zaledja hrvaške Istre. Z razvojem industrije in prometne ter turistične funkcije slovenskih obalnih mest se je območje, iz katerega prihajajo priseljenci, razširilo na vso Jugoslavijo, tako je prišlo do nastanka izredno pestre narodnostne strukture prebivalstva v naseljih, ki so središča zaposlovanja, in njihovi neposredni okolici. Popis leta 1961 je na območju Slovenske obale zajel 2622 prebivalcev italijanske narodnosti, deset let kasneje še 2568 in leta 1981 1923 prebivalcev italijanske narodnosti. Tudi naša analiza, ki je bila izdelana na podlagi primerjave podatkov popisa prebivalstva 1981 o narodnostni pripadnosti in maternem jeziku, je potrdila ugotovitve, da v mešanih zakonih prihaja do izginjanja na predhodne nacionalne identitete prebivalstva italijanske narodnosti.

Absolutne številke o gibanju števila Italijanov pa ne kažejo vselej na stvarno gibanje števila prebivalstva italijanske narodnosti. Med vzroki za takšno stanje navajata T. Palčič in Klemenčič⁸ predvsem kolebanje glede občutka narodnostne pripadnosti pri prebivalstvu, ki se je v povojnem obdobju priselilo iz notranjosti hrvaške Istre. Že analiza, ki sta jo opravila omenjena avtorja, je ugotovila, da so bili otroci mešanih zakonov vpisani med prebivalce slovenske narodnosti.

Brez italijanskega prebivalstva so bile leta 1981 krajevne skupnosti Boršt, Pridvor, Gračišče in Gradin. Po enega prebivalca italijanske narodnosti so imele krajevne skupnosti Marezige, Dekani in Crni kal v koprski občini in krajevna skupnost Nova vas - Raven v občini Piran. Do deset prebivalcev italijanske narodnosti je živel v krajevnih skupnostih Šmarje (7), Vanganel (4), Pobegi (5) v občini Koper in Dvori (4) v občini Izola.

⁴Palčič T., Klemenčič V., 1965, Demografske razmere na Koprskem s posebnim ozirom na italijansko narodno manjšino, (tipkopis), IGU, Ljubljana.

⁷Klemenčič V., 1974, Gli appartamenti alla nazionalità Italiana dela R.S. di Slovenia nei censimenti della popolazione del 1961 del 1971. Atti IV. incontro geografico. Italo - Sloveno 1, Udine 1974, str. 119-140.

⁸Palčič T., Klemenčič V., 1965, op.cit.

Največji delež italijanskega prebivalstva ima krajevna skupnost Strunjan 17,0 %, večji deleži so tudi v krajevnih skupnostih Sečovlje 7 %, Lucija 5,8 % in Bertoki 5,6 %. Pomembnejše deleže, večje od 3 % celotnega prebivalstva v krajevni skupnosti, imajo krajevne skupnosti Hrvatini (4,4 %), Piran (4,0 %), Portorož (3,7 %) in Koper (3,2 %). V krajevnih skupnostih v obalnem zaledju je delež italijanskega prebivalstva manjši od 0,5 % medtem ko je v ostalih krajevnih skupnostih na obali ta delež povprečno 1,5 %.

V krajevnih skupnostih, kjer je število prebivalstva italijanske narodnosti majhno, ne prihaja do velikih razlik pri opredeljevanju prebivalstva po narodnosti in maternem jeziku, saj je bil v krajevnih skupnostih Dvori, Šmarje in Vanganel le po en prebivalec več, kateremu je bila italijanščina materni jezik.

Tabela št.1: Nacionalna struktura prebivalstva narodnostno mešanih naselij Slovenske Istre leta 1961, 1971 in 1981

	1961			1971			1981		
	Skup.	It.	%	Skup.	It.	%	Skup.	It.	%
PIRAN									
Dragonja	185	4	2,1	181	14	7,7	210	9	4,2
Lucija	1004	211	21,0	1667	234	14,0	4072	220	5,4
Parecag	693	113	16,3	685	127	18,5	667	73	10,9
Piran	5474	469	8,5	5483	365	6,6	4951	199	4,0
Portorož	1564	83	5,3	1948	138	7,0	2949	127	4,3
Seča	664	115	17,3	721	129	17,8	722	68	9,4
Sečovlje	564	73	12,9	563	73	12,9	569	22	3,8
Strunjan	470	149	31,7	471	120	25,4	477	97	20,3
IZOLA									
Dobrava	181	43	23,7	178	26	14,6	258	19	7,3
Izola	7413	461	6,2	8603	415	4,8	8694	289	3,3
Jagodje	299	8	2,6	325	10	3,0	1323	8	0,6
Livade	155	15	9,6	183	18	9,8	1076	36	3,3
Polje	202	4	1,9	195	5	2,5	184	3	1,6
KOPER									
Ankaran	955	64	6,7	1177	42	3,5	1735	26	1,4
Barizoni	444	21	4,7	240	1	0,4	113	1	0,8
Bertoki	774	87	11,2	1136	92	8,0	1254	76	6,0
Bošamarin	52	5	9,6	89	4	4,4	212	14	6,6
Hrvatini	700	65	9,2	884	67	7,5	870	47	5,4
Kampel	142	1	0,7	199	8	4,0	245	5	2,0
Kolomban	-	-	-	344	36	10,4	320	18	5,6
Koper	10497	496	4,7	17608	507	2,8	23581	474	2,0
Šalara	471	35	7,4	289	23	7,9	355	10	2,8
Škocjan	577	33	5,7	401	10	2,4	357	5	1,4
Cerej	-	-	-	160	3	1,8	125	-	0,0
Premančan	583	26	4,4	164	-	0,0	146	3	2,1

Narodnostno strukturo prebivalstva opredelimo tudi z analizo gospodinjestev na podlagi podatkov o narodnostni pripadnosti posameznih članov gospodinjestev. Določili smo tri osnovne tipe - italijanska gospodinjestva, mešana gospodinjestva in neitalijanska gospodinjestva. Tip narodnostno mešanih gospodinjestev smo nadalje delili v tri podtipe po deležu članov italijanske narodnosti, in sicer podtip mešanega gospodinjestva z več kot polovico članov italijanske narodnosti, podtip, v katerem je polovica članov italijanske narodnosti in podtip z manj kot polovico članov italijanske narodnosti.

Podatki za leto 1981 so pokazali, da se je delež narodnostno mešanih gospodinjestev v odnosu do skupnega števila gospodinjestev v Slovenski Istri glede na stanje leta 1961 zmanjšal s 3,5 % na 2,5 %, čeprav se je absolutno število povečalo s 567 na 666. Močneje je upadlo število italijanskih gospodinjestev in sicer absolutno s 723 na 453, v relativnem odnosu do skupnega števila gospodinjestev pa s 4,4 % na 1,7 %. Zanimiva je tudi notranja delitev tipa narodnostno mešanih gospodinjestev, ki smo jo izvedli le za stanje leta 1981. Med 666 mešanimi gospodinjestvi je bilo 24,0 % gospodinjestev v podtipu s prevlado Italijanov, 25,3 % v podtipu z ravnovesjem narodnostne sestave gospodinjestva in 50,6 % v podtipu s prevlado drugih nacionalnosti v okviru gospodinjestva.

Dopolnitev analize narodnostne strukture gospodinjestev nam predstavlja tudi proučitev narodnostno mešanih gospodinjestev z vidika maternega jezika posameznih članov gospodinjestva. Večina primerov narodnostno mešanih gospodinjestev s člani italijanske narodnosti sodi po maternem jeziku posameznih članov v skupino slovensko-italijanskih gospodinjestev, ki v vseh treh občinah presegajo 65 % narodnostno mešanih gospodinjestev. Na drugem mestu so srbohrvatsko-italijansko govoreča gospodinjestva, obstajajo pa tudi slovensko-srbohrvatsko-italijansko govoreča gospodinjestva.

Zanimive poteze kaže narodnostna sestava gospodinjestev tudi z družbeno-gospodarskega vidika. Med čistimi italijanskimi gospodinjestvi prevladujejo v vseh treh občinah nekmečka ali delavska gospodinjestva, kar je značilno tudi za vse kategorije narodnostno mešanih gospodinjestev. Italijanska kmečka gospodinjestva so prisotna le v občinah Koper (9) in Piran (12), med delavsko kmečkimi gospodinjestvi pa se pogosteje pojavljata podtip narodnostno mešanih gospodinjestev s prevlado prebivalstva italijanske narodnosti in podtip z ravnovesjem v narodnostni sestavi članov gospodinjestva.

Med značilnostmi prebivalstva italijanske narodnosti je potrebno poudariti njegovo dokajšnjo prostorsko mobilnost, saj je v večini krajevnih skupnosti skoraj polovica prebivalstva italijanske narodnosti priseljenega. V večini primerov gre seveda za

notranje migracije v okviru regije, ki so povezane predvsem z zaposlovanjem in sklepanjem zakonskih zvez ter možnostmi za pridobitev stanovanja. Dokaj velik pa je tudi delež prebivalcev italijanske narodnosti, ki so se priselili iz hrvaške Istre. Te priselitve sodijo predvsem v obdobje po drugi svetovni vojni in so zajele skupno 216 prebivalcev italijanske narodnosti, ki so se priselili na območje Slovenske Istre iz hrvaške Istre. Od teh jih je bilo več kot polovica (122) z območja občine Buje, na drugem mestu so priseljenci iz občine Pula (34), slede prebivalci, ki so se priselili iz občine Buzet (24), po nekaj prebivalcev italijanske narodnosti pa se je priselilo iz ostalih istrskih občin Labina, Pazina, Poreča in Rovinja. Priseljenci italijanske narodnosti iz hrvaške Istre so se usmerjali predvsem v občino Piran (101 ali 46,7 %), nato v občino Koper (71 ali 32,8 %) ter občino Izola (44 ali 20,3 %).

Demografske značilnosti prebivalstva italijanske narodnosti lahko strnemo v vitalnost prebivalstva italijanske narodnosti, ki se kaže v deležu otrok v starosti od 0 - 14 let, kot jih je zajel popis prebivalstva leta 1981 po krajevnih skupnostih. Analiza je pokazala, da je bilo največje število otrok italijanske narodnosti prisotno v krajevnih skupnostih na obali, medtem ko v zaledju italijansko prebivalstvo nima podmladka, kar je sicer splošna značilnost prebivalstva v tem območju. Rezultati sovpadajo z analizo starostnih tipov gospodinjstev, saj v vseh krajevnih skupnostih v zaledju prevladuje zreli in generacijski starostni tip gospodinjstev. Krajevne skupnosti, kjer živi prebivalstvo italijanske narodnosti, ki ni imelo otrok v starosti 0-14 let, so bile leta 1981 v občini Koper: Ankaran, Skofije, Dekani, Pobegi, Vanganel, Marezige in Šmarje ter v občini Izola krajevna skupnost Dvori, medtem ko so bili v vseh krajevnih skupnostih občine Piran prisotni tudi otroci italijanske narodnosti. Največje število otrok italijanske narodnosti so imele krajevne skupnosti Lucija (33) in mestne krajevne skupnosti na območju Izole (32). Več kot 10 otrok italijanske narodnosti so imele krajevne skupnosti Piran (19), Koper (19), Semedela (17), Portorož (13) in Strunjan (11). Manjše število otrok italijanske narodnosti pa so imele krajevne skupnosti Hrvatini (8), Bertoki (9), Prisoje-Olmo (9), Zusterna (8), Sečovlje (6) in Salara (3).

Primerjava vitalnosti italijanskega prebivalstva na podlagi prej navedenega indikatorja z letom 1961 pokaže ostarevanje prebivalstva italijanske narodnosti. V občini Izola je bil delež otrok italijanske narodnosti leta 1961 13,4 %, leta 1981 pa 9,4 %, v občini Koper je bil ta delež leta 1961 18,1 %, dvajset let pozneje pa 12,6 %. Do zmanjšanja števila otrok je prišlo tudi v občini Piran in sicer se je delež zmanjšal s 16,6 % na 9,9 %. Za celotno prebivalstvo italijanske narodnosti v Slovenski Istri je bilo značilno znižanje v povprečju s 16,5 % na 10,8 %.

Starostna sestava prebivalstva italijanske narodnosti

Za prebivalstvo italijanske narodnosti je značilen večji delež ostarelih. Že podatki popisa iz leta 1961 kažejo neugodno starostno sestavo tega prebivalstva, saj je bilo kar 28,9 % prebivalcev italijanske narodnosti starejših od 60 let, mladih mladih (0-14 let) pa je bilo le 16,5 %. Indeks staranja za italijansko prebivalstvo na Slovenski obali je bil v letu 1961 129,8 (v občini Izola 222,3, v občini Koper 83,4 in v občini Piran 136,6). Delež starega prebivalstva se je do leta 1981 povečeval, saj je bila naravna reprodukcija prebivalstva prenizka. Indeks staranja se je za vse italijansko prebivalstvo povečal v letu 1981 na 257,8, po občinah pa v Izoli na 288,2, Kopru na 177,4 in Piranu na 336,6. Ostarevanje italijanskega prebivalstva po posameznih krajevnih skupnostih kaže sicer določene razlike, z najugodnejšim položajem v krajevnih skupnostih Zusterne in Samedela, ter izrazito neugodno starostno sestavo v krajevni skupnosti Piran, kjer je dosegel indeks staranja italijanskega prebivalstva leta 1981 vrednost 552,6, odstotek prebivalstva starega nad 60 let pa je presegel 56 %. Zniževanje deleža mladega prebivalstva italijanske narodnosti (Slovenska obala 1981 14,2 %) kaže nadaljevanje procesa, ki se bo zaostroval predvsem zaradi nizke naravne rasti prebivalstva, ki je osnovno gibalo razvoja italijanskega prebivalstva.

Med elementi starostne strukture prebivalstva prištevamo tudi določene značilne skupine ali kontingente prebivalstva, kot so delovni kontingenti prebivalstva, žensko prebivalstvo v fertileni dobi, delež aktivnega prebivalstva, ki vplivajo tako na reproduktivno sposobnost populacije kot tudi njeno gospodarsko moč.

Narodnostna struktura delovnega kontingenta prebivalstva kaže enake značilnosti kot narodnostna struktura celotne populacije.

Med različnimi strukturami prebivalstva, ki vsaka zase predstavljajo neločljivo povezanost demografskega in gospodarskega razvoja, zavzema ekonomska struktura prebivalstva posebno mesto. Kot je starostna in spolna struktura predvsem odraz biodinamike prebivalstva, tako je ekonomska struktura rezultanta gospodarskega razvoja danega območja.

Odstotek aktivnega prebivalstva v skupnem prebivalstvu je dosegel leta 1981 naslednje vrednosti: Slovenska Istra 49,3 %, občina Izola 49,7 %, občina Koper 49,7 % in občina Piran 47,7 %. Primerjava z letom 1961 nam pove, da se je delež aktivnega prebivalstva na Slovenski obali v celoti zmanjšal (1961 s 51,5 %), medtem ko so bile spremembe po občinah še večje, saj je bil odstotek aktivnega prebivalstva leta 1961 v občini Izola 54,1 %, v občini Koper 51,7 % in občini Piran 48,4 %. Vzroki teh sprememb so posledica skupnega delovanja elementov naravne rasti, starostno-spolne strukture prebivalstva, migracij in gospodarskega razvoja.

Splošna tendenca zmanjševanja stopnje aktivnosti prebivalstva je vezana na zmanjševanje števila kmečkega prebivalstva zaradi deagrarizacije, tendenco mladega prebivalstva po nadaljevanju izobraževanja na višjih stopnjah ter naraščanju števila upokojencev zaradi ostarevanja prebivalstva kot tudi delovnega kontingenta.

Stopnja aktivnosti prebivalstva italijanske narodnosti je bistveno nižja od regionalnega povprečja, za celotno območje narodnostno mešanega ozemlja v Slovenski Istri dosega le 38,8 %. Prebivalci italijanske narodnosti predstavljajo 2,1 % aktivnega prebivalstva Slovenske Istre. Razlike med občinami pogojuje število pripadnikov italijanske narodnosti, ki žive na območju posameznih občin. Največji delež Italijanov v aktivnem prebivalstvu je imela 1981 občina Piran 4,1 %, sledita ji občina Izola 2,1 % in občina Koper 1,5 %. Ob tem je stopnja aktivnosti italijanskega prebivalstva najvišja prav v občini Koper 42,2 %, v ostalih dveh občinah pa skoraj enaka (Piran 36,7 %, Izola 36,5 %).

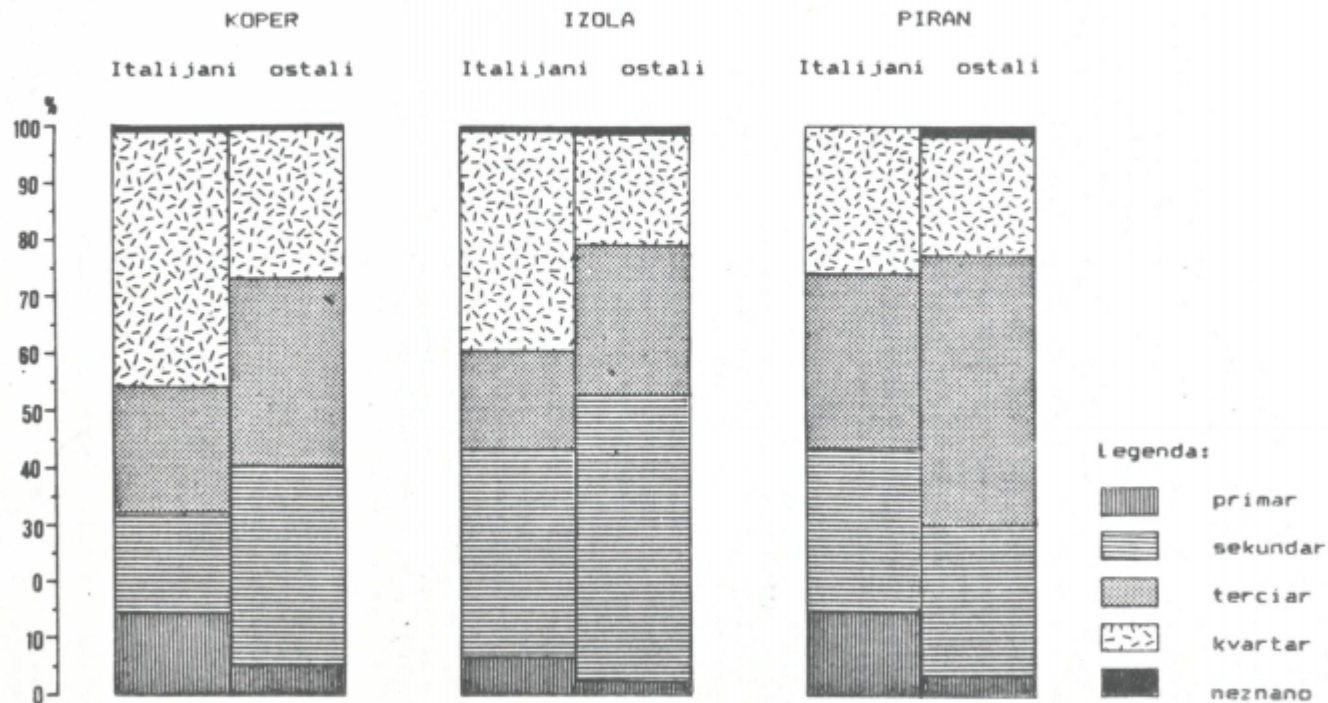
Značilna je tudi struktura aktivnosti prebivalstva italijanske narodnosti glede na sektor dejavnosti. Iz regionalnega povprečja izstopata predvsem visoka deleža aktivnega prebivalstva v primarnih (13,4 %; regionalno povprečje 4,2 %) in kvartarnih dejavnostih (36,1 %; regionalno povprečje 23,8 %), medtem ko odstotek aktivnih v sekundarnih in terciarnih dejavnostih zaostaja za regionalnim povprečjem (sekundar 25,4 %; regionalno povprečje 36,0 %, kvartar 24,6 %, regionalno povprečje 32,9 %). Razlike med občinami obstajajo, pogojene pa so predvsem s strukturo gospodarskih dejavnosti v posameznih občinah.

Tabela št.2: Število in struktura aktivnega prebivalstva italijanske narodnosti po sektorjih dejavnosti leta 1981

	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
	I.		II.		III.		IV.		Skupaj	
Piran	45	14,8	87	28,7	92	30,3	79	26,0	303	100
Izola	9	6,8	48	36,4	23	17,4	51	38,6	132	100
Koper	46	14,7	55	17,6	69	22,1	140	44,8	312	100
Slov. Istra	100	13,4	190	25,4	184	24,6	270	36,1	747	100

Velik odstotek aktivnega prebivalstva italijanske narodnosti v kvartarnih dejavnostih je prav gotovo tudi rezultat specifičnega delovanja vzgojno izobraževalnih ter upravnih organov kot tudi radia in televizije, ki zaposlujejo večje število delavcev italijanske narodnosti.

AKTIVNOST ITALIJANSKEGA IN OSTALEGA
PREBIVALSTVA V SLOVENSKI ISTRI (1981)

K ekonomski strukturi prebivalstva sodi tudi poklicna struktura prebivalstva. Omogoča nam vrednotenje potencialov delovne sile in njene kvalitete ter obenem opozarja na neskladje v usmerjanju mlajših generacij pri izbiri poklica.

Značilne so razlike med tako imenovanimi "moškimi" in "ženskimi" poklici, kot jih lahko razberemo iz tabele 14. Med občinami so pri nekaterih poklicih določene razlike, ki so posledica razporeditve posameznih dejavnosti znotraj regije. Posamezni poklici, ki so pomembnejši po številu in deležu presegajo 5 % celotne populacije v posamezni občini. Med takšne sodijo na Slovenski obali poklici v kovinski in strojni industriji (8,4 %), gradbeni delavci (5,2 %), upravljalci dvigal in skladiščni delavci (7,5 %), trgovsko osebje (6,5 %), gostinci (6,3 %) ter upravni, administrativni in računovodski delavci (14,3 %). Navedeni poklici obsegajo skoraj polovico (48,2 %) aktivnega prebivalstva. Pomemben delež imajo tudi strokovni kadri, saj strokovnjaki z različnih področij predstavljajo 11,6 % aktivnega prebivalstva.

Če posamezne poklice grupiramo v nekaj značilnih skupin po dejavnosti moremo primerjati tudi strukturne spremembe med poklicno strukturo aktivnega prebivalstva leta 1961 in leta 1981. Razlike med opazovanima letoma ponovno potrjuje predhodno ugotovitev, da je posebnost gospodarskega razvoja Slovenske Istre povezana s komparativnimi prednostmi, ki jih nudi lega ob morju. Razvoj terciarnih in kvartarnih dejavnosti je nosilec strukturnih sprememb tudi v poklicni strukturi. Leta 1961 je bilo v aktivnem prebivalstvu 23,2 % kmetov, ribičev in gozdarjev, 30,7 % industrijskih in obrtnih delavcev, 3,7 % delavcev v prometu, 5,1 % delavcev v trgovini, 8,3 % delavcev uslužnostnih dejavnosti ter 20,4 % drugih delavcev, kamor sodijo predvsem kvartarne dejavnosti. Popis leta 1981 nam pokaže močno spremenjeno podobo poklicne strukture. Kmetov in ribičev je le 3,8 %, delež industrijskih in obrtnih delavcev se je znižal na 27,7 %, izredno je porastel odstotek delavcev v prometu na 16,8 %, prav tako pa so se povečali deleži delavcev v trgovini 6,5 %, uslužnostnih dejavnostih 11,4 %, odstotek drugih delavcev (kvartar) pa se je povečal na 30,5 %.

V celoti je za Slovensko Istro značilna dokaj nizka izobrazbena raven prebivalstva, saj ima kar 42,3 % vsega prebivalstva končano le osnovno šolo, 15,3 % jih ima razne poklicne šole, 12,7 % srednješolsko izobrazbo in le 6 % višjo ali visoko izobrazbo. Primerjava z letom 1961 pa nam pokaže, da se je položaj korenito spremenil. Tedaj je bilo kar 80,3 % prebivalstva v kategoriji brez izobrazbe, le 6,4 % jih je imelo osnovno šolo, 7,1 % poklicno šolo, le 5 % srednjo šolo in le 1,4 % višjo oziroma visoko šolo.

Na podlagi analize stopnje strokovne izobrazbe po narodnostih smo ugotovili, da je višja kvalifikacijska struktura značilna predvsem za slovensko prebivalstvo ter prebivalce italijanske narodnosti, podobno velja tudi za hrvaško in srbsko prebivalstvo, medtem ko pri pripadnikih drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti prevladuje nižja kvalifikacijska struktura.

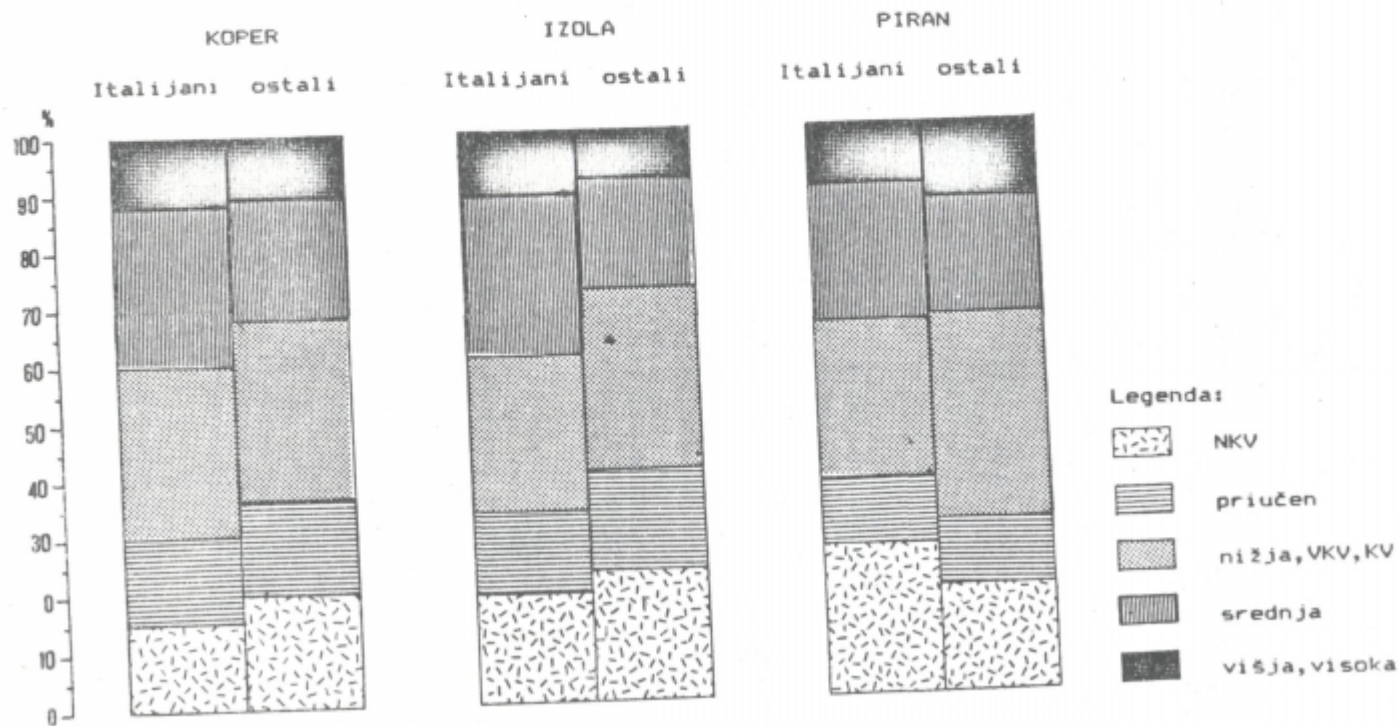
Prebivalstvo italijanske narodnosti ima glede značilnosti kvalifikacijske strukture delavcev v združenem delu enake karakteristike, kot veljajo za celotno regijo. Kljub nekaterim odstopanjem ohranjajo enake poteze tudi posamezne občine.

Tabela št.3: Kvalifikacijska struktura prebivalstva italijanske narodnosti leta 1981 (v %)

	Visoka	Višja	Sred. nižja	VK	KV	PK	NK	Skupaj	
Piran	4,6	6,2	23,2	3,1	0,3	24,0	11,6	25,9	100,0
Izola	4,0	7,2	28,0	1,6	3,2	22,4	14,4	19,2	100,0
Koper	7,5	4,5	28,0	7,9	1,5	20,8	14,7	15,5	100,0
Slov. obala	5,7	5,7	26,1	4,8	1,3	22,4	13,4	20,4	100,0

Delež kvalificiranih delavcev in delavcev s srednjo strokovno izobrazbo je večji od regionalnega povprečja, pri višjih stopnjah strokovne izobrazbe dosega italijansko prebivalstvo regionalno povprečje, medtem ko je manjši delež priučenih in nekvalificiranih delavcev. Takšna kvalifikacijska struktura omogoča vključevanje delavcev italijanske narodnosti na vseh področjih združenega dela enakovredno z drugimi delavci.

STROKOVNA IZOBRAZBA ITALIJANSKEGA IN OSTALEGA
PREBIVALSTVA V SLOVENSKI ISTRI (1981)

DEMOGRAFSKE IN DRUŽBENO GOSPODARSKE ZNACILNOSTI ITALIJAN- SKEGA PREBIVALSTVA NA PRIMERU NARODNOSTNO MEŠANIH NASELJIJ OBČINE PIRAN

Uvod

Pri bolj podrobni socialno-geografski analizi italijanske narodnosti na območju Slovenske Istre in narodnostnih razmer nasploh smo večino številčnega gradiva povzeli iz študij in popisa prebivalstva za občino Piran. S tem seveda ne trdimo, da razmere v občini Piran povsem ustrezajo neki splošni sliki. Najmočnejše osrednje naselje južne Primorske, Koper, je tudi za italijansko prebivalstvo postalo središče doseljevanja, razvoja posebnih ustanov in sredstev javnega obveščanja in z vsem skupaj seveda območje zanimivega demografskega razvoja. Kljub temu je občina Piran območje, na katerem prebiva* 37% pripadnikov italijanske narodnosti v SR Sloveniji oziroma 42,9 % Italijanov v Slovenski Istri. V zadnjem desetletju se je tudi ta odstotek nekoliko znižal, tudi zaradi že omenjenega odseljevanja v Koper. Območje občine Piran je kljub hitri povojni urbanizaciji ohranilo družbenogeografske razlike med podeželskimi in urbaniziranimi predeli. Prav razlike v vsebini in dinamiki procesov med različnimi območji ali naselji, ki jih je pospešil proces urbanizacije v širšem pomenu besede, je tisto področje, na katerem lahko posebno metodologijo in tehniko dela najbolj uspešno uporabimo geografski pristop pri proučevanju narodnosti in narodnostne heterogenosti območja. Po principu sonde smo za prikaz nekaterih delov problematike izbrali naselje Parecag in Strunjan, v katerih je bila izvedena anketa. Za prikaz nekaterih drugih strukturnih značilnosti italijanske narodnosti pa smo se predvsem zatekali k primerjavi delov populacije, ki živijo v različnih socialnogeografskih okoljih. Tu gre seveda za primerjavo intenzivnosti nekaterih procesov v mestu in na podeželju. Primerjava med urbaniziranim področjem Pirana, Portoroža in Lucije ter med ostalimi naselji z bolj poudarjenimi značilnostmi podeželske pokrajine je torej poskus analize odzivanja italijanske skupnosti in spreminjanja njene notranje zgradbe v hitro se spreminjajoči regionalni strukturi obalnega predela Slovenske Istre.

Treba je opozoriti, da se del podatkov za leto 1981 ne nanaša na stalno prijavljeno prebivalstvo, ampak na prisotno v času popisa, kar skupno število prebivalstva poveča za približno 5 %. To neskladje je v določenih primerih zabrisalo primerljivost nekaterih struktur med leti 1971 in 1981, delno tudi v primeru deleža italijanskega prebivalstva v naseljih 1981, ki je v resnici nekoliko višji. Sodimo pa, da ostale primerjalne analize po narodnosti kažejo ustrezna razmerja in lahko služijo zastavljenemu cilju.

* po podatkih zadnjega popisa

Demografske in družbeno-gospodarske značilnosti pripadnikov italijanske narodnosti v naseljih občine Piran

Etnične razmere

Največja demografska značilnost v razvoju italijanskega prebivalstva v naseljih občine Piran je podobno kot drugod močno relativno in absolutno upadanje števila Italijanov.

Ta težnja je zlasti močna po letu 1971. Do tedaj je število Italijanov stagniralo, zlasti potem, ko se je končalo obsežnejše odseljevanje v Italijo in cono A Svobodnega tržaškega ozemlja. Na splošno lahko ugotovimo, da so najpomembnejše značilnosti spreminjanja številčnega razmerja med pripadniki posameznih narodov in narodnosti na dvojezičnem območju občine Piran naslednji:

- absoluten in relativen padec števila pripadnikov italijanske narodnosti v vseh naseljih,
- absoluten porast števila Slovencev,
- relativen padec števila Slovencev, kar kaže na močan dotok priseljencev iz drugih jugoslovanskih republik,
- močna rast števila prebivalstva na celotnem območju.

Največ pripadnikov italijanske narodnostne skupnosti živi v urbaniziranih naseljih Lucija, Piran in Portorož. Leta 1971 so Italijani sestavljali 10,2 % prebivalstva narodnostno mešanega območja v občini, po podatkih zadnjega popisa pa le še 5,3 %. Zmanjšanje števila je zlasti veliko v naseljih Parecag, Piran, Seča in Sečovlje, precejšnje je tudi v Strunjanu. Število Italijanov stagnira samo v Luciji in Portorožu, čemur pa ni vzrok ugodnejše naravno gibanje prebivalstva, ampak migracijski tokovi z značilno smerjo podeželje - urbanizirana območja.

Tabela št.4: Gibanje števila skupnega in italijanskega prebivalstva v naseljih dvojezičnega območja občine Piran v letih 1961, 1971 in 1981

Naselje	1961		O b d o b j e			1981			
	Sk.	It.	%	Sk.	It.	%	Sk.	It.	%
Dragonja	185	4	2,2	181	14	7,7	217	9	4,1
Lucija	1004	211	21,0	1667	234	14,0	4312	224	5,2
Parecag	693	113	16,3	685	127	18,5	674	73	10,8
Piran	5474	469	8,6	5483	365	6,7	5113	200	3,9
Portorož	1564	83	5,3	1948	138	7,1	3343	130	3,9
Seča	664	115	17,3	721	129	17,9	750	68	9,1
Sečovlje	564	73	12,9	563	73	13,0	586	22	3,8
Strunjan	470	149	31,7	471	120	25,5	571	97	17,0
Skupaj	10618	1217	11,5	11719	1200	10,2	15566	823	5,3

Vir za leto 1961: Klemenčič V., T.Palčič, Demografske razmere na Koprskem s posebnim ozirom na italijansko narodno manjšino. IGU, Ljubljana.

za leti 1971 in 1981: Zavod SRS za statistiko, Popis prebivalstva leta 1971 in 1981.

Nenavaden padec števila Italijanov v zadnjih desetletjih je dokaj presenetljiv in si ga le s težavo razlagamo samo z demografskimi gibanji. Zato nam goli podatki popisa prebivalstva ne morejo v celoti prikazati dejanskega številčnega razmerja med pripadniki posameznih narodov in narodnosti. Na narodnostno mešanih območjih ne neredko dogaja, da se prebivalstvo narodnostno ne opredeli. To pride do izraza na območjih, kakršna je Slovenska Istra, kjer živijo avtohtoni pripadniki italijanske narodnosti, pomešani s Slovenci, ki so tudi v dokajšnji meri avtohtono prebivalstvo, in z alohtonimi priseljenci iz drugih delov Jugoslavije. Ob subjektivnem opredeljevanju o narodnosti pripadnosti prihaja zlasti v primeru mešanih zakonov in njihovih potomcev do velikih dilem. Verjetno bi preverjanje podatkov s ponovnim popisom z isto metodologijo v takih območjih prineslo drugačno podobo.* Globjih vzrokov seveda ne moremo iskati v metodologiji popisa, saj je le-ta demokratično zasnovan in upošteva popolno svobodo posameznika pri njegovi opredelitvi o narodnostni pripadnosti. Silnice, ki so pripeljale do sprememb znotraj italijanske populacije v zadnjih petnajstih ali dvajsetih letih, so v dobršni meri pogojene s premiki v gospodarskih, prostorskih in socialnih značilnostih obravnavane regije.

Migracijska obeležja

Migracije na narodnostno mešanem območju občine Piran bi v grobem lahko razdelili na dve vrsti, in sicer na migracije znotraj občine Piran ali Slovenske Istre in na močna priseljevanja iz drugih delov Slovenije in Jugoslavije. Najnižji delež prebivalstva, ki se ni selilo, imajo naselja Strunjan (49,1 %), Parecag (41,2 %) in Sečovlje (36,7 %). V ostalih naseljih se ta odstotek giblje med 30 in 32 % z izjemo Lucije (23,6 %), ki ima tako visoko število priseljenih tudi zaradi selitev znotraj meja občine. Območja, od koder je prišlo ostalo prebivalstvo, so SRS (22,9 %), SFRJ (14,3 %), občine hrvaške Istre (6,3 %), Italija (0,7 %) in drugo (1,2 %).

Prebivalstvo iz notranjosti Slovenije se je v največji meri naseljevalo v Piranu in Portorožu. Podobno velja tudi za priseljence iz ostalih delov Jugoslavije, ki so se osredotočali v Luciji, Piranu in Portorožu. Značilno bolj razpršeno so se naselili priseljenci iz hrvaškega dela Istre, kar si do neke mere lahko razložimo z njihovo nacionalno strukturo, saj je med njimi precejšnje število Italijanov.

Obdobje, ki zaznamuje največja mobilnost prebivalstva in priseljevanje "od zunaj", je 1946 - 1960. Obdobje 1972 - 1981 je značilno predvsem po veliko močnejših notranjih selitvah.

*Genorio R., V.Klemenčič, 1982, Analiza rezultatov popisa po narodnosti in metodološki poizkus ugotavljanja funkcionalne dvojezičnosti na primeru naselij Petišovci in Strunjan. Letno poročilo. IGU, Ljubljana.

V času med 1946 in 1960 so se na narodnostno mešano območje usmerjali večinoma migracijski tokovi iz SR Slovenije, nekaj manj pa iz drugih območij SFRJ. Priseljevanje iz drugih republik in pokrajin, predvsem iz Srbije, Kosova ter Bosne in Hercegovine, pa je bilo najmočnejše v času med zadnjima dvema popisoma prebivalstva.

Italijansko prebivalstvo, ki sedaj prebiva na območju občine Piran, se je udeleževalo migracijskih gibanj v manjši meri in ima v primerjavi s pripadniki drugih narodnosti razmeroma večje število avtohtonih. Migracije Italijanov so imele v primerjavi z migracijami z ostalega prebivalstva veliko bolj lokalni značaj, značaj medkrajevnega preseljevanja, ki je sledilo novejšim procesom urbanizacije, deagrarnizacije in industrializacije.

Naselitvena struktura znotraj italijanskega prebivalstva kaže na intenzivno priseljevanje Italijanov v urbana ali urbanizirana naselja Piran, Portorož in Lucija. V teh treh naseljih je leta 1961 živel 62,6 % pripadnikov italijanske narodnostne skupnosti v občini, leta 1971 61,4 % in leta 1981 67,3 %. Prav priseljevanje v Lucijo in Portorož ustvarja sliko, ki je sicer s stališča gospodarske strukture italijanskega prebivalstva, ki je v veliko večji meri agrarno, obratna od pričakovane. Na bolj agrarnem podeželju so tendence upadanja veliko močnejše kot v urbanizirani coni. Kot primer naj navedemo podatek, da je od skupnega števila Italijanov v Luciji 56 ali 25,0 %, v Portorožu pa 13 ali 10 % priseljenih v zadnjih desetih letih, v zadnjih dvajsetih letih pa 79 ali 35,3 % oziroma 29 ali 22,3 %. Pri tem seveda ne štejemo njihovih potomcev, ki ves čas živijo v sedanjem kraju bivanja in niso šteti med prebivalce, ki izvirajo iz drugih delov narodnostno mešanega območja.

Prostorsko mobilnost italijanskega prebivalstva nam predstavlja tabela s primerjavo urbanih naselij Portorož in Lucija ter podeželskih Parecag in Strunjan.

Tabela št.5: Izvor italijanskega prebivalstva naselij Lucija, Portorož, Strunjan in Parecag (v %)

	Lucija	Porto- rož	Strun- jan	Parec- ag
Isto naselje	46,9	47,7	69,1	65,8
Druga nas.v obč.Piran	34,4	28,5	7,2	13,7
Občina Koper in Izola	7,1	1,5	3,1	4,1
SRS	2,2	3,8	1,0	0,0
Hrvaška Istra	6,5	7,8	13,4	13,7
SFRJ	1,7	5,3	0,0	0,0
Italija	0,4	5,4	6,2	2,7
Drugo	0,8	0,0	0,0	0,0
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Zavod SR Slovenije za statistiko, popis prebivalstva leta 1981

že večkrat poudarjena zakonitost, da v migracijah sodeluje mlajše in praviloma bolj izobraženo prebivalstvo, posredno kaže na še bolj negativne težnje v gibanju števila Italijanov na podeželskem območju, ki po populacijski dinamiki znatno zaostaja za urbaniziranim območjem na obali. Delno, a v manjši meri so se migracijski tokovi Italijanov iz piranske občine usmerjali v občini Izola in Koper. 40 Italijanov v Izoli in 25 v Kopru je priseljenih iz občine Piran. Naseljevanje je bilo skoraj izključno usmerjeno v mesta, vzroki so bili tedaj predvsem v iskanju zaposlitve v neagrarnih dejavnostih.

Udeležba prebivalcev italijanske narodnosti v migracijskih tokovih je bila v primerjavi s prebivalci drugih narodnosti precej manjša. 52,1 % Italijanov ves čas živi v sedanjem naselju bivanja, ustrezen delež za celo populacijo na narodnostno mešanem območju pa znaša 30,8 %. Malenkostno nižji je odstotek pri Slovencih, 30,3 %, pri pripadnikih drugih narodov in narodnosti pa 27 %. Če prištejemo k avtohtonemu prebivalstvu še tisti del priseljenega prebivalstva, ki je sodelovalo le pri migracijah znotraj občine Piran, znaša odstotek za Italijane 75,6, za Slovence in pripadnike drugih narodov in narodnosti Jugoslavije pa skupno 49,6 %. Ostala območja, od koder se je v naselja piranske občine priselilo največ Italijanov, so hrvaški del Istre (12,4 %), Slovenska Istra (4,0 %) in Italija (3,3 %). Migracijski tok iz hrvaškega dela Istre je poleg Italijanov (102) vključeval še pripadnike drugih nacionalnosti (873), predvsem seveda Hrvate. Najmočnejši priliv je bil iz severnih delov Istre, kjer ni urbanih središč z dovolj razvitimi, centralnimi dejavnostmi in z zadostnim številom delovnih mest v neagrarnih dejavnostih.

Nobeno od obdobjev priseljevanja Italijanov v kraj zdajšnjega bivanja ni posebej izrazito. Z izjemo predvojnih let in let druge svetovne vojne, kar je zaradi spremenjene politične situacije in razmejnitve razumljivo, so bili pripadniki italijanske narodnostne skupnosti razmeroma nemobilna skupina prebivalstva.

Starostna struktura Italijanov v naseljih piranske občine

Starostna struktura italijanskega prebivalstva kaže v primerjavi s starostno strukturo skupnega števila prebivalstva izrazito negativne značilnosti. Medtem ko se skupno prebivalstvo približuje zreli starostni strukturi, je starostna struktura Italijanov izrazito manj ugodna. Delež prebivalcev starih 65 let ali več (28,1 %) je skoraj trikrat večji od deleža prebivalstva, starega od 0 do 14 let (10,0 %). Indeks staranja, izražen z razmerjem med starim in mladim prebivalstvom, znaša pri Italijanih 281,7, pri skupnem prebivalstvu pa le 42,6. Rodnost je tako pri Italijanih kot pri skupnem prebivalstvu upadla, vendar je pri Italijanih ta težnja veliko bolj očitna. Številčno najslabše zastopane so prav tri najmlajše starostne kategorije, od 0 do 4 leta, od 5 do 9 let in od 10 do 14 let. Isto velja za kategorijo 35 do 39 let, ki je prva povojna generacija in je slabše zastopana pri prebivalstvu celotnega narodnostno mešanega ozemlja.

Primerjava s podobno analizo¹⁰ starostne strukture Italijanov v občini Piran, ki temelji na podlagi podatkov popisa prebivalstva leta 1961, kaže za preteklo obdobje precej ugodnejšo starostno strukturo z večjim deležem mladih (indeks staranja leta 1961 je znašal 136,6).

Neugodna starostna struktura negativno vpliva na bodočo reprodukcijsko sposobnost prebivalstva in število otrok, na potencialni kontingent aktivnega prebivalstva, ki je neposredno neposredno povezan s kadrovskimi problemi narodnosti ter številčno rastjo italijanske populacije nasploh. Število otrok v italijanskih družinah zelo hitro upada, saj jih je bilo ob zadnjem popisu v starostni skupini 10 do 14 let 37, v starostni skupini 5 do 9 let 28, najmlajših, starih do 4 leta, pa samo 17.

Tabela št.6: Primerjava starostne strukture italijanskega prebivalstva v naseljih Lucija, Strunjan in Parecag

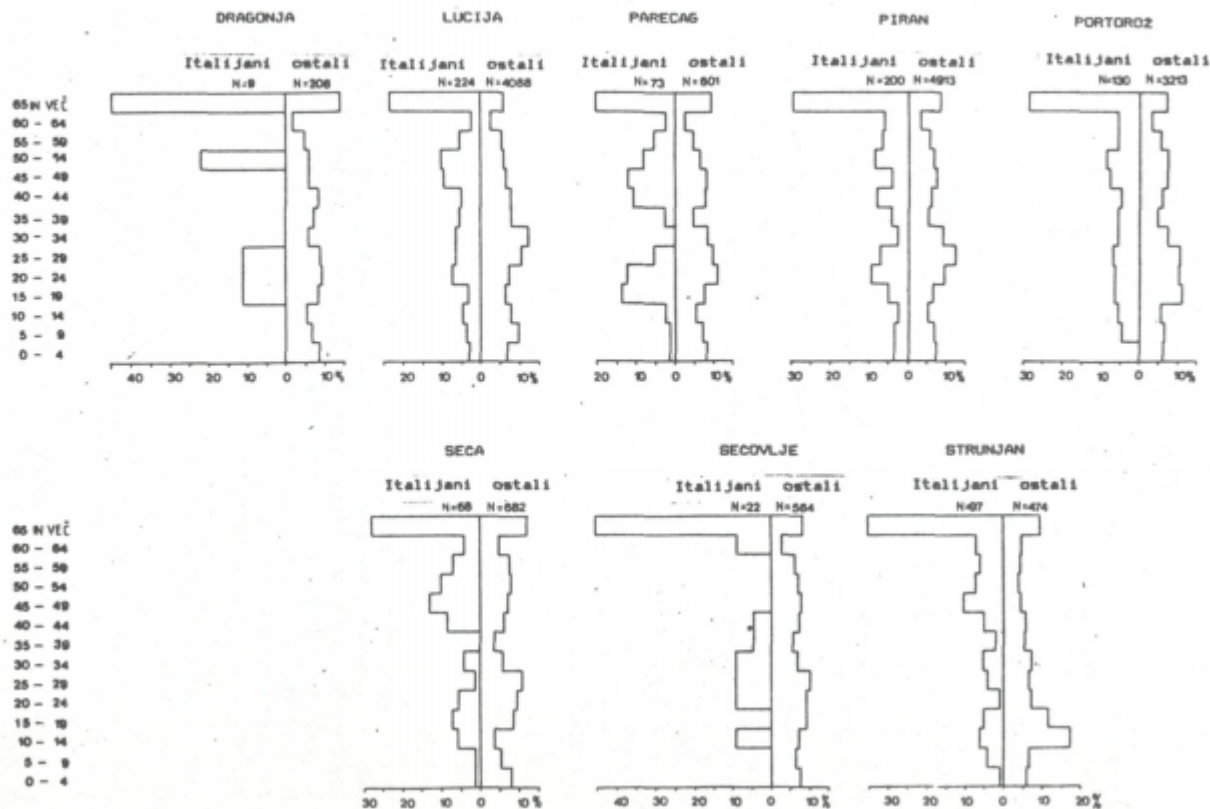
	Lucija		Strunjan		Parecag	
	št.	%	št.	%	št.	%
0 - 9 let	16	7,1	5	5,2	2	2,7
10 - 19	19	8,5	11	11,3	12	16,4
20 - 29	32	14,3	5	5,2	13	17,8
30 - 39	28	12,5	7	7,2	2	2,7
40 - 49	34	15,2	15	15,5	17	23,3
50 - 59	36	16,1	13	13,4	10	13,7
60 in več	59	26,3	41	42,3	17	23,3
Skupaj	224	100,0	97	100,0	73	100,0

Vir: Zavod SRS za statistiko, Popis prebivalstva leta 1981

Regionalno se zaradi migracij s podeželja v mestna naselja pojavljajo velike razlike. Najugodnejše razmerje med stari in mladim italijanskim prebivalstvom je v Luciji (indeks staranja je 196,3) in deloma v Portorožu (284,6), najneugodnejše pa v podeželskih naseljih Parecag (375,0), Sečovelje (500,0) in Draganji, kjer ni nobenega pripadnika italijanske narodnosti, mlajšega od 15 let. Vsi podatki veljajo za leto 1981. V ostalih naseljih je indeks nekoliko nižji v primerjavi z razmerami pri neitalijanskem prebivalstvu pa prav tako kritično visok. Podeželska naselja kot celote v primerjavi z urbanizirano cono in občinskimi povprečjem ne kažejo tako izrazitih negativnih odklonov.

¹⁰Klemenčič V., T.Palčič, 1965, op.cit.

STAROSTNA STRUKTURA ITALIJANSKEGA IN OSTALEGA PREBIVALSTVA V
 NASELJIH NARODNOSTNO MESANEGA OBMOČJA OBČINE PIRAN (1981)

Izobrazbena struktura in gospodarske značilnosti

Šolska in strokovna izobrazba Italijanov je v primerjavi s pripadniki drugih narodnosti, predvsem s Slovenci, nižja. Tabela o šolski izobrazbi nam ne daje najbolj ustreznih strukturnih razmerij, ker so v njo vključeni vsi prebivalci, vključno z otroci, ki še ne hodijo v osnovno šolo ali je še niso končali. Zato je odstotek v kategoriji "brez šolske izobrazbe" pri Italijanah v primerjavi z ostalimi tako nizek.

Tabela št.7:Šolska izobrazba prebivalstva na dvojezičnem območju občine Piran leta 1981

	Italijani		skupno prebivalstvo	
	št.	%	št.	%
brez izobrazbe	105	12,8	3487	22,4
OŠ in nepopolna OŠ	494	60,0	5755	37,0
2 ali 3 letna sr.šola	81	9,8	2759	17,7
srednja šola	107	13,0	2144	13,8
višja šola	17	2,1	694	4,4
visoka	16	1,9	515	3,3
neznano	3	0,4	212	1,4
Skupaj	823	100,0	15566	100,0

Vir: Zavod SRS za statistiko, Popis prebivalstva leta 1981

Pri strokovni izobrazbe zaposlenih v združenem delu je opazen višji delež Italijanov v kategorijah nižje strokovne izobrazbe, nekvalificirani in priučeni, v ostalih kategorijah, z izjemo srednje strokovne izobrazbe, pa je odstotek nižji. Primerjav strokovne izobrazbe med različnimi naselji gre zaradi že opredeljenih prebivalstvenih gibanj v prid urbanim naseljem Piran, Lucija in Portorož.

Italijansko prebivalstvo je v vseh naseljih narodnostno mešanega območja občine Piran veliko močneje navezano na staro agrarno in ribiško dejavnost. Sicer pa je v dejavnostni strukturi opazna prevlada deležev zaposlenih v sekundarnem, terciarnem in kvartarnem sektorju. Slednjega si lahko razlagamo s precejšnjim številom zaposlenih v šolstvu, na primer v Sečovljah, in v uradih, predvsem zaradi nemotenega delovanja dvojezičnosti v uradnih službah (Piran, Portorož). Največji delež italijanskega prebivalstva, aktivnega v primarnem sektorju gospodarstva je v Dragonji (25,0 %), Soči (19,2 %), Strunjanu (36,1 %), Portorožu, Sečovljah in Luciji. Agrarna proizvodnja je tesno povezana s staranjem kmečkega prebivalstva, ki je prav zaradi ostarelosti manj naklonjeno sposobno sprejemati novosti v agrarni tehniki in tržnem gospodarstvu.

Tabela št.8: Primerjava dejavnosti po sektorjih za italijansko ostalo in skupno prebivalstvo v naselju Strunjan leta 1981 (v %)

	Italijani	ostali	Skupaj
primarni	36,1	6,1	11,4
sekundarni	22,2	32,7	30,8
terciarni	30,6	40,0	38,3
kvartarni	11,1	18,8	17,4
neznano	-	2,4	2,0
Skupaj	100,0	100,0	100,0

Vir: Zavod SRS za statistiko, popis prebivalstva leta 1981

Italijani, ki živijo ali so živeli na podeželju, so bili povsem enako kot druge skupine prebivalstva vključeni v procese deagrarizacije in urbanizacije podeželja, za katere je v demografski strukturi značilen hiter absolutni in relativni padec števila kmečkega prebivalstva. Iz analize družbeno-gospodarskega izvora otrok¹¹, vpisanih v italijanske osnovne šole, razberemo, da je iz kmečkih družin izviralo leta 1973 10,8 % šolarjev, leta 1983 pa nobenega. Podatek nam neposredno potrjuje staranje podeželskega italijanskega prebivalstva, katerega vzrok je seveda odseljevanje mladih.

Nekateri vzroki upadanja števila Italijanov

Ves čas analize ugotavljamo razmeroma negativne značilnosti v razvoju italijanske narodnostne skupnosti. Niso povezane samo z absolutnim upadanjem števila Italijanov, ampak tudi z izrazito slabšimi strukturami prebivalstva v primerjavi z ostalim prebivalstvom. Neredko, predvsem v naseljih z manjšim številom italijanskega prebivalstva, naletimo na izrazito staro populacijo z neuravnovešeno spolno strukturo po starostnih grupah.

Vzrok upadanja števila Italijanov bi v grobem lahko razdelili v tri skupine:

- staranje italijanskega prebivalstva
- rast števila narodnostno mešanih zakonov,
- vprašanja v zvezi z narodnostnim opredeljevanjem ob popisu prebivalstva.

¹¹Repolusk P., 1983, Italijansko osnovno šolstvo v občini Piran. IGU, Ljubljana. Raziskovalna naloga.

Vsi trije vzroki so na narodnostno heterogenem območju občine Piran še posebej pomembni. Upoštevati je treba, da se prebivalstvo narodnostno opredeljuje ob različnih priložnostih in ne le pri popisu prebivalstva in da je pri istem prebivalstvu to opredeljevanje lahko različno.

Lep primer je vpisovanje otrok v osnovne šole.¹² V nekaterih primerih tudi starši svoje otroke vpisujejo v italijansko osnovno šolo. Primerjava števila Italijanov, ki so leta 1981 obiskovali osnovno šolo (podatki popisa) z dejanskim številom učencev v šolah z italijanskim učnim jezikom kaže, da je razlika precejšnja. Razlika v vseh naseljih gre v prid večjega števila vpisanih, izjema je le naselje Parecag. To kaže, da ima potencialni vpis v italijanske osnovne šole dejansko širše zaledje, kot je sama populacija, ki se je ob popisu izrekla za pripadnost italijanski narodnosti. Tudi če postavimo predpostavko, da so bili vsi italijanski šolarji vpisani v osnovne šole z italijanskim učnim jezikom, je bilo v šolskem letu 1980-/81 35,7 % učencev iz drugih narodnostnih skupin.

Tabela št.9: Narodnostna struktura prebivalstva z italijanskim maternim jezikom v naseljih občine Piran leta 1981

Naselje	Narodnost											
	Italijani		Slovenci		ostali		neopred.		neznano		skupaj	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
Dragonja	9	37,5	12	50,0	3	12,5	0		0		24	100
Lucija	217	71,4	32	10,5	20	6,6	23	7,6	12	3,9	304	100
Parecag	72	74,2	7	7,2	8	8,2	5	5,2	5	5,2	97	100
Piran	192	75,9	18	7,1	14	5,5	26	10,3	3	1,2	253	100
Portorož	127	66,5	46	24,1	5	2,6	11	5,8	2	1,0	191	100
Seča	65	59,1	22	20,0	14	12,7	7	6,4	2	1,8	110	100
Sečovlje	22	39,3	19	33,9	8	14,3	4	7,1	3	5,4	56	100
Strunjan	97	89,0	2	1,8	8	7,3	2	1,8	0	0,0	109	100
Skupaj	801	70,0	158	13,8	80	7,0	78	6,8	27	2,4	1144	100

Vir: Zavod SRS za statistiko, popis prebivalstva leta 1981

¹²Repolusk P., op.c.

Struktura prebivalstva po maternem jeziku nam do neke mere pojasnjuje dejansko širše zaledje italijanskih ustanov in narodnostne skupnosti kot celote. Za italijansko narodnost se je opredelilo samo približno sedem desetlin ljudi z italijanskim maternim jezikom. Del se jih je opredelilo kot Slovenci ali pa pripadniki drugih narodov Jugoslavije. Znaten delež jih je tudi v kategoriji neopredeljeni, zlasti "Jugoslovani". Iz tabele sta opazna pojava neopredeljevanja po narodnosti, še bolj pa verjetno mešanja med ljudmi različnih narodnosti.

Mešani zakoni so na narodnostno tako heterogenem območju kot je Slovenska Istra, pogost pojav. Število takih zakonov pospešuje tudi neustrezna zastopanost italijanskega prebivalstva v mlajših starostnih skupinah. Odstotkovno je čistih italijanskih zakonov oziroma gospodinjestev vedno manj. Potomci takih zakonov se predvsem zaradi številčno prevladujočega položaja Slovencev ali prebivalcev drugih narodnosti v večini primerov narodnostno drugače opredelijo.

Na podlagi popisnega gradiva za občino Piran iz leta 1981 je bilo ugotovljeno, da italijansko prebivalstvo živi v 458 gospodinjstvih.

Tabela št.10: Gospodinjstva, v katerih žive pripadniki italijanske narodnosti v naseljih občine Piran leta 1981

Naselje	Tip gospodinjstva									
	čisto ital.		pret.ital.		50% Ital.		manj kot pol Ital.		Skupaj	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
Dragonja	0		1	25,0	1	25,0	2	50,0	4	100
Lucija	54	43,2	10	8,0	26	20,8	35	28,0	125	100
Parecag	15	55,6	9	33,3	0	0	3	11,1	27	100
Piran	67	53,2	13	10,3	15	11,9	31	24,6	126	100
Portorož	32	43,2	12	16,2	8	10,8	22	29,7	74	100
Sečan	20	50,0	4	10,0	7	17,5	9	22,5	40	100
Sečovelje	8	53,3	0		1	6,7	6	40,0	15	100
Strunjan	28	59,6	5	10,6	8	17,0	6	12,8	47	100
Skupaj	224	48,9	54	11,8	66	14,4	144	24,9	458	100

Vir: Zavod SR Slovenije za statistiko, Popis prebivalstva leta 1981

Le slaba polovica ali 224 gospodinjstev je čisto italijanskih, ostala pa so v večji ali manjši meri mešana. Največ pretežno ali čisto italijanskih gospodinjstev je v naseljih Parecag, Strunjan in Piran. Majhno število Italijanov na podeželju je vzrok približno enakih razmer tako v urbanih kot v ruralnih conah, saj je v Dragonji in Sečovljah delež mešanih gospodinjstev med najvišjimi. Največ čistih ali pretežno italijanskih gospodinjstev je med kmečkim, najmanj pa med nekmečkim prebivalstvom. Kot drugje v Sloveniji pa so kmečka gospodinjstva starejša in v precejšnji meri eno do dvočlanska.

Naslednja prvina, ki dopolnjuje podobo italijanske narodnosti v Slovenski Istri, je znanje italijanskega jezika. Množični priliv doseljencev od drugod je od začetka zaustavil proces vzporednega uveljavljanja obeh jezikov, ki ga v novejši dobi pospešujeta predvsem obvezen pouk italijanščine v osnovni šoli in obmejnost regije. Rezultati anketiranja v naseljih Strunjan in Parecag kažejo, da razmeroma visok delež prebivalstva obvlada oba jezika. V Strunjanu obvlada italijansko 70 % in slovensko 82 % prebivalcev, v Parecagu pa slovensko 90 %, italijansko 70 %, oba jezika pa 64 % prebivalcev. Uveljavljanje italijanščine neposredno uveljavlja italijansko narodnost in njeno kulturo, kar je olajšano tudi z dejstvom, da je bila italijanščina v preteklem obdobju pogovorni jezik na posameznih področjih družbenega in gospodarskega življenja ne glede na narodnostno pripadnost prebivalstva.

SEZNAM DVOJEZICNIH NASELIJ V SLOVENSKI ISTRI

Naselja narodnostno mešanega območja občine Koper

Ankaran	- Ancarano
Barizoni	- Barisoni
Bertoki	- Bertocchi
Bošamarin	- Bossamarino
Cerej	- Cerei
Hrvatini	- Crevatini
Kampel	- Campel
Kolomban	- Colombano
Koper	- Capodistria
Premancan	- Premanzano
Salara	- Salara
Škocjan	- San Canziano
Sp.Škofije (del naselja)	- Valmarin

Naselja narodnostno mešanega območja občine Izola

Dobrava	- Dobrava
Izola	- Isola
Jagodje	- Jagodje
Livade	- Livade
Polje	- Polje

Naselja narodnostno mešanega območja občine Piran

Dragonja	- Dragogna
Lucija	- Lucia
Parecag	- Parezzago
Piran	- Pirano
Portorož	- Portorose
Seča	- Sezza
Sečovelje	- Siccirole
Strunjan	- Strugnano